

ΤΟ
ΜΕΤΟΧΙ
ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ

Ο ΤΟΠΟΣ
ΟΠΟΥ
ΕΚΟΙΜΗΘΗ
ΚΑΙ ΕΤΑΦΗ
Η ΑΓΙΑ
ΦΙΛΟΘΕΗ

Αθήνα 2004

ΤΟ ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ
Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΕΚΟΙΜΗΘΗ
ΚΑΙ ΕΤΑΦΗ
Η ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ

Με τον όρο «Μετόχι Καλογρέζας» νοούμε τη συνολική έκταση της Μονής που ίδρυσε η Αγία Φιλοθέη τον 16^ο αιώνα στη Βορειοανατολική Αττική, που περιλαμβάνει:

1. Το σύνολο της εκτάσεως του Ολυμπιακού Σταδίου
2. Τη συνοικία Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου, όπου βρίσκεται το κτιριακό συγκρότημα της Μονής και ο Ναός της
3. Το σημερινό Δήμο Φιλοθέης
4. Τις συνοικίες Αλσούπολη και Καλογρέζα του Δήμου Νέας Ιωνίας

**ΤΟ ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ
Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΕΚΟΙΜΗΘΗ
ΚΑΙ ΕΤΑΦΗ
Η ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΕΗ**

Αθήνα 2004

Στον Κώστα Αντωνόπουλο
και τους κατοίκους της περιοχής
Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου,
που θεωρούν δίκαιο να δουν το κεντρικό
κτιριακό συγκρότημα του Μετοχίου Καλογρέζης
καθαρό, αναπαλαιωμένο, και ελεύθερο για το κοινό.

Στην Κυρία Αρετή,
που ζητά δικαιοσύνη.

Περιεχόμενα

ΜΕΡΟΣ 1ο

Ο ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ	11
------------------	----

ΜΕΡΟΣ 2ο

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ «ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ	17
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Στοιχεία από τον 16ο αιώνα και παλαιότερα	19
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το σημερινό Ολυμπιακό Στάδιο κτίσθηκε στις εκτάσεις του Μετοχίου «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑ»	21
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Μαρτυρία του χάρτη Κάουπερτ	25
-------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ποτάμια, δεξαμενές, υδραγωγεία του Μετοχίου	27
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο αντίκτυπος της ίδρυσης του Μετοχίου «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ» στη γύρω περιοχή	29
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ζωή της Αγίας Φιλοθέης στο Μετόχι	36
-------------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Το Μετόχι της Αγίας Φιλοθέης από το 1589 έως το 1821	39
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η επιδρομή Κιουταχή. Η ανεκτίμητη αξία των ερειπίων του κεντρικού συγκροτήματος του Μετοχίου

41

ΜΕΡΟΣ 3ο

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΤΑΦΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΣΤΟ ΜΕΤΟΧΙ «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ»

45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γραπτά στοιχεία πριν το έτος 1930

47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η κρύπτη του Μετοχίου της «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ»

50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μια μαρτυρία αγάπης, αλλά χωρίς απόδειξη

55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μια παρένθεση

59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Συμπεράσματα

60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Κρύπτη

63

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

65

ΜΕΡΟΣ 1ο**Ο ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ**

Η Αγία Φιλοθέη γεννήθηκε στην Αθήνα το έτος 1522 από γονείς ευγενείς, φιλευσεβείς και πλούσιους, την Συρίγα και τον Άγγελο Μπενιζέλο. Η φήμη λέγει ότι η αρχόντισσα Συρίγα ήταν άτεκνη, και εγέννησε την κόρη της μετά από πολλές προσευχές προς την Παναγία. Την ονόμασαν Ρεβούλα (Ρηγούλα-Ρηγίλλη), και την εμόρφωσαν με τους καλύτερους δασκάλους που υπήρχαν τότε, φροντίζοντας και τη διαμόρφωση ενός ευαίσθητου, αλλά ταυτόχρονα ισχυρού και ευγενικού χαρακτήρα, τον οποίο άλλωστε εφάινετο ότι είχε εκ γενετής η κόρη του άρχοντα Μπενιζέλου. Χαρακτηριστικό περιστατικό αναφέρεται για τη νεαρή ηλικία της Αγίας ότι μια μέρα γύρισε χωρίς το ακριβό πανωφόρι της, το οποίο είχε δωρίσει σε μια φτωχή γυναίκα που βρήκε να τρέμει από το κρύο στο δρόμο.

Σε πολύ μικρή ηλικία, περί το 15^ο έτος της ηλικίας της, ζητήθηκε σε γάμο από το γόνιο μιας πλούσιας οικογένειας των Αθηνών. Οι γονείς της μην έχοντας άλλο κληρονόμο και σκεπτόμενοι τις συνθήκες της εποχής και τη συμπεριφορά των Τούρκων κατακτητών περί τα περιουσιακά των Ελλήνων, έκριναν ότι ο γάμος αυτός ήταν απόλυτα αναγκαίος και πίεσαν την θυγατέρα τους, η οποία δεν το επιθυμούσε, να παντρευτεί.

Ο γάμος εκείνος όμως υπήρξε ατυχής. Η μελλοντική Αγία Φιλοθέη είχε να υπομείνει ένα σκληρό και άκαρδο σύζυγο που την ανάγκαζε να υποφέρει, και να καταφεύγει στην προσευχή για να μην πονά, για να αποζητά κάποια ανακούφιση από ένα τυραννικό σύντροφο. Λέγεται ότι μία φορά που γύρισε από ταξίδι στη Κωνσταντινούπολη ο σύζυγος της, μόλις μπήκε στο σπίτι απέφυγε να κάνει οτιδήποτε άλλο, παρά πήγε αμέσως στο κελάρι του σπιτιού να δει μήπως λιγόστεψε το λάδι στα πιθάρια, γιατί υποπτευόταν ότι η Ρηγούλα το έδινε στους φτωχούς. Με ένα λόγο, δεν υπήρχε ελπίδα για ανθρωπίνη συμβίωση.

Μετά από τρία έτη γάμου, ο σύζυγος της απέθανε. Η συγκυρία αυτή ήταν καθοριστική για την μετέπειτα πορεία της μελλοντικής Αγίας των Αθηνών. Απέκρουσε κάθε πρόταση των γονέων της για νέο γάμο, και πήρε την απόφαση να χαράξει μια πορεία που πάντα επιθυμούσε, ενεργώντας με υπομονή και σταθερότητα. Μια πορεία προς τον ουρανό.

Η ευγενική κόρη περίμενε μέχρι την τελευταία των γονέων της και κατόπιν, έχοντας συντροφιά μερικές καλές της φίλες και υποτακτικές, έγινε καλόγρια και ηγουμένη με το όνομα Φιλοθέη στο αρχοντόσπιτό της, στην Αθήνα, το οποίο μετέτρεψε σε μοναστήρι. Βρισκόταν στη τωρινή οδό Αγίας Φιλοθέης, στην Πλάκα, εκεί που είναι κτισμένο σήμερα το μέγαρο του Μητροπολίτου Αθηνών.

Αλλά τι μοναστήρι ήταν εκείνο που έφτιαξε η Φιλοθέη! Πλανώνται όσοι φαντάζονται ότι μπήκαν σε τέσσερις τοίχους οι νεαρές Αθηναίες για να κλείσουν την πόρτα και να αποζητήσουν την ησυχία. Οι πόρτες του ήταν πάντα ανοικτές, και ιδιαίτερα ανοικτές στους φτωχούς, τους οποίους βοηθούσε, τους άστεγους, τους οποίους στέγαζε, τους ασθενείς, τους οποίους περιέθαλπε, τους ξένους, τους οποίους φιλοξενούσε, τα γηρατειά τα οποία γηροκομούσε, ακόμα και σε εκείνες τις

περιφρονημένες υπάρξεις, τις πτωχές άγαμες μητέρες, για τις οποίες οι άλλες πόρτες ήταν παγερά κλειστές! Αμόρφωτα κορίτσια του λαού πήγαιναν να ζήσουν λίγα χρόνια στο μοναστήρι για να μάθουν εκεί γράμματα και κάποια τέχνη, Τούρκοι ζητιάνοι έρχονταν και μαζί με τους Χριστιανούς, τους έδιναν κι έτρωγαν φαγητό... Το μοναστήρι της Φιλοθέης ήταν ένας φάρος κοινωνικής προσφοράς που έλαμπε σε όλη την Αθήνα, αλλά και πολύ μακρύτερα. Η περιουσία που είχε στα χέρια της η Φιλοθέη είχε αξιοποιηθεί προς δόξα του ανθρωπισμού αλλά και της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού!

Επειδή οι καλόγριες έγιναν περισσότερες, και οι ανάγκες του επισιτισμού μεγαλύτερες, η Φιλοθέη ίδρυσε δύο παραρτήματα του κεντρικού μοναστηριού της Αθήνας. Το πρώτο ήταν στα Πατήσια, και σώζεται μόνο η εκκλησιά του, στη σημερινή οδό Λευκωσίας, πίσω από την Πλατεία Αμερικής.

Το δεύτερο ήταν βόρεια από τα Τουρκοβούνια, σε ένα τόπο με ποτιστικά περιβόλια, βοσκότοπους και δασωμένους λόφους. Τρία ποτάμια που πάντα έτρεχαν νερό τον διέσχιζαν, ενώ οι σπήλες του Αδριάνειου υδραγωγείου τον διέσχιζαν κι αυτές. Λέγεται ότι η περιοχή ήταν πατρικό κτήμα της Φιλοθέης και το μοναστηράκι που έκτισε εκεί ήταν το πιο αγαπημένο της. Το κεντρικό κτίσμα του μοναστηριού αυτού με την εκκλησία του κτίσθηκαν στη σημερινή συνοικία Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου. (Οδός Ελευθερίας, έναντι του αριθμού 1). Είναι υπό κατάρρευση, ενώ βρίσκεται υπό ιδιοκτησιακό καθεστώς. Πέραν όμως του κεντρικού συγκροτήματος το Μετόχι αυτό περιελάμβανε τεράστια έκταση την οποία σήμερα κατέχουν το Ολυμπιακό Στάδιο, οι συνοικίες Αλσούπολη και Καλογρέζα του Δήμου Νέας Ιωνίας, ο Δήμος Φιλοθέης -και βέβαια η συνοικία στην οποία βρίσκεται το κεντρικό κτίσμα. Σε όλα τα μέρη του Μετοχίου που αναφέρθηκαν, υπάρχουν στοιχεία του, είτε σε κτίσματα, είτε ιστορικής μορφής.

Πέραν του κεντρικού μοναστηριού και των δύο Μετοχίων, η δράση της Φιλοθέης έφθανε και ως την Αίγινα και ως την Τζιά. Άλλωστε, έπρεπε να βρίσκονται τρόποι να φυγαδεύονται καταδιωκόμενοι Χριστιανοί, όποτε υπήρχε ανάγκη.

Μετά από όσα εξιστορήσαμε, προκύπτει φυσικό το γεγονός ότι η φιλόανθρωπη αλλά και ανεξάρτητη δράση της Φιλοθέης ήταν πρόκληση για τους Τούρκους κατακτητές. Ήθελαν να συντρίψουν αυτή την ελεύθερη δράση.

Βρίσκοντας αφορμή ότι περιέθαλπε τέσσερις δούλες Τούρκων, οι οποίες είχαν καταφύγει στο μοναστήρι, συνέλαβαν και φυλάκισαν τη Φιλοθέη, η οποία δήλωσε έτοιμη και να πεθάνει αν της ζητούσαν να σταματήσει την πορεία της. Αλλά αυτή τη φορά γλίτωσε, γιατί οι πλούσιοι έλληνες δημογέροντες των Αθηνών, έτρεξαν, παρακάλεσαν, χύσωσαν τους Τούρκους και κατάφεραν να ελευθερώσουν αυτήν που ο λαός λάτρευε, που την είχε κιόλας ονομάσει «Κυρά της Αθήνας»!

Ασυγκράτητη η Φιλοθέη δεν κάνει ούτε βήμα πίσω. Έχοντας ανάγκη από χρήματα για να συνεχίσει το φιλόανθρωπο έργο του μοναστηριού, δεν δίστασε να στείλει επιστολή στο Δόγη της Βενετίας, εκθέτοντας το έργο που επιτελούσε η Μονή, τις ανάγκες που είχε προκύψει, αλλά και το ότι ήταν ένα χριστιανικό προπύργιο εν μέσω μιας Οθωμανικής κατάκτησης. Και η Βενετία, η οποία την εποχή εκείνη κατείχε εδάφη στην Πελοπόννησο και πάντα ήθελε να έχει φιλικά διακείμενους τους γειτονικούς χριστιανικούς πληθυσμούς, βοήθησε χρηματικά την Φιλοθέη.

Πέραν βέβαια του ανθρωπιστικού έργου, και θαύματα αναφέρεται ότι έγιναν με την προσευχή της Αθηναίας μοναχής, όπως η θεραπεία ενός δαιμονιζομένου βοσκού. Αλλά αυτό δεν ήτο απορίας άξιο, γιατί ο τρόπος που ζούσε ήταν αντάξιος ουράνιας ανταμοιβής, χωρίς καλοπέραση, με νηστείες, και ακόμη με απομόνωση σε κρυφά κελιά (κρύπτες) που υπήρχαν στα μοναστήρια της, όπου προσευχόταν απερίσπαστα.

Αναφέρεται ότι κατά τη διάρκεια της ζωής της αναγκάστηκε να έλθει σε δικαστική διένεξη με τη Μονή Πεντέλης, για να υπερασπισθεί κτήματα του μοναστηριού της. Την εποχή αυτή στάλθηκε από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ένας κριτής, για διευθέτηση των διαφορών, που ονομαζόταν Ιέρρακας, ο οποίος την δικαίωσε.

Τελικά οι Τούρκοι, αποφασισμένοι να τελειώνουν με την αδούλωτη αυτή ψυχή, έστειλαν πληρωμένους κακοποιούς και την τραυμάτισαν βαρύτατα την νύκτα της 2^{ας} προς 3^η Οκτωβρίου του έτους 1588, στο μοναστηράκι στα Πατήσια, όπου η Φιλοθέη παρακολουθούσε νυκτερινή λειτουργία προς τιμήν του Αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου.

Η Φιλοθέη δεν επρόκειτο να αναλάβει ποτέ πια από τα βαρύτατα αυτά τραύματα. Με τρόμο και φόβο την επομένη ημέρα οι καλόγριές της την μετέφεραν στο μακρινότερο μοναστήρι της, βόρεια από τα Τουρκοβούνια, στο Μετόχι που ήδη οι ντόπιοι χωρικοί το ονόμαζαν «Μετόχι της Καλογριάς» ή «Καλογρέζας», εννοώντας την Αγία Φιλοθέη. Σκοπός της μεταφοράς ήταν να είναι η Αγία μακριά από την Αθήνα, μήπως ξανάρθουν τα υποκείμενα που την τραυμάτισαν και της κάνουν πάλι κακό. Αλλά και ο τόπος ήταν ήσυχος και ίσως βοηθούσε να γίνει ξανά καλά η Φιλοθέη.

Αυτό όμως δεν έγινε. Η Αγία νοσηλεύθηκε επί πέντε μήνες στο Μετόχι της «Καλογρέζας», τον Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 1588 και τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο του έτους 1589. Την 19^η Φεβρουαρίου του έτους 1589 κοιμήθη, πάντα στο Μετόχι Καλογρέζας, και το λείψανό της εκηδεύθη εκεί.

Ακολούθησε ένα εκπληκτικό γεγονός, που όμως δεν πρέπει να παραξενεύει όσους κατανόησαν πόσο θεάρεστο ήταν το φιλόανθρωπο έργο της Αγίας των Αθηνών. Μετά από είκοσι μέρες, ο τόπος στον οποίο είχε τοποθετηθεί το σώμα

της ευωδίαζε! Και όταν μετά από ένα έτος απεφάσισαν να κάνουν ανακομιδή του λειψάνου, είδαν ότι δεν είχε λιώσει, αλλά αντιθέτως ευωδίαζε. Αποτέλεσμα ήταν να ξεσηκωθούν οι Αθηναίοι και να έλθουν στο Μετόχι που βρισκόταν το σώμα της Αγίας και να απαιτήσουν να το πάρουν στην Αθήνα, να το προσκυνά ο κόσμος και να ευλογείται η πόλις.

Οι ντόπιοι όμως αντέδρασαν. Οι εργαζόμενοι στο μοναστήρι (κολλήγοι), και οι χωρικοί του γειτονικού Αμαρουσίου και Χαλανδρίου αναφέρεται ότι συγκρούστηκαν με τους Αθηναίους που πήραν τελικά από τον τόπο που διάλεξε να πεθάνει, το σώμα της αγαπημένης τους «Κυράς».

Η επίσημη ανακήρυξη της Φιλοθέης ως Αγίας έγινε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ματθαίο Β΄.

Το σώμα της Αγίας Φιλοθέης παραμένει άφθαρτο μέσα σε βαρύτιμη ασημένια λάρνακα, και βρίσκεται στο Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών, αριστερά από την είσοδο των εισερχομένων στο Ναό. Μαζί έχουν εναποτεθεί λίγα προσωπικά της αντικείμενα. Η Αγία Φιλοθέη και ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης, ο μαθητής του Αποστόλου Παύλου, είναι οι προστάτες Άγιοι των Αθηνών.

ΜΕΡΟΣ 2°

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ «ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Στοιχεία από τον 16ο αιώνα και παλαιότερα

Ο Ακαδημαϊκός Δημήτριος Καμπούρογλου αναφέρει κάποιο στοιχείο για την περίοδο πριν από την ίδρυση του Μοναστηριού από την Αγία Φιλοθέη. Συγκεκριμένα λέει ότι στο ίδιο σημείο υπήρχε και πριν το 16^{ον} αιώνα ένα Μοναστήρι. Η Αγία Φιλοθέη το έκανε Μετόχι της Μονής του Αγίου Ανδρέα (Αθηνών), αγοράζοντας πολύ μεγάλες εκτάσεις γύρω. Παραθέτουμε το κείμενο του Καμπούρογλου με όσα αναφέρει για το Μετόχι «Καλογρέζα».

«Από του Αμαρουσίου κατερχόμεθα εις την Καλογρέζαν. Η εκκλησία του κτήματος τούτου επ' ονόματι των Εισοδίων της Θεοτόκου τιμωμένη, ήτο ποτέ, ως πιστεύεται, Μονή· κατόπιν εγένετο Μετόχιον της εν Αθήναις γυναικείας Μονής του Αγίου Ανδρέου (της Φιλοθέης)».¹

Αλλά σε ποια εποχή έγιναν αυτά; Τι συνθήκες επικρατούσαν στην Αθήνα; Σίγουρα δεν υπήρχαν μεσαιωνικά γραφεία

1. Δημητρίου Καμπούρογλου «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ», τόμος Β'. Εκδ. Οίκος Γ. Παπαδημητρίου - Αθήνα 1889, σελ. 252.

για ν' αρχίσεις με ένα τηλεφώνημα να αγοράζεις χωράφια... Σύμφωνα με το σκεπτικό ενός άλλου κειμένου του Καμπούρογλου, οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Αττική ήταν αρκετά ζοφερές.

«Ήσαν χρόνοι εκτάκτου τρομοκρατίας, οι εξαναγκάσαντες και τον Άγιον Τιμόθεον να καταλίπη την Επισκοπή του εν Ευρίπω και να καταφύγη εις το Πεντελικόν, όπου κατόπιν, περισυλλέξας τους τήδε κακείσε εγκαταβιούντας ασκητάς, ίδρυσε περί το έτος 1578 την Μονήν Πεντέλης.

Ήσαν οι χρόνοι της μη συγκερασθείσης ακόμη ορμής των απογόνων των λειψάνων της στρατιάς του Σκεδέρμπεη, οίτινες κατήλθον και κατέλαβον την έρημον κατά το πλείστον Αττικήν, των Ελλήνων κατοίκων συμπυκνωθέντων εντός των τειχών της πόλεως.

Ήσαν οι χρόνοι της ακμής των Σπαχίδων της Αττικής και της μη προνομακικής ακόμη εξαρτήσεως των Αθηνών από των χαρεμίων του Σουλτάνου και του Αρχιευνούχου».²

Ασφαλώς φαντάζεστε τι μέρες θα περνούσαν οι κάτοικοι των χωριών της Αττικής με τους πειναλέους ξένους να γυρνοβολάνε στα χωράφια τους!

Η Φιλοθέη ήρθε σαν παρήγορος άνεμος και ίδρυσε ένα γυναικείο μοναστήρι στην πευκόφυτη ερημιά, δυτικά από το Χαλάνδρι και νότια από το Μαρούσι. Αγόρασε μεγάλες εκτάσεις και οργάνωσε τις καλλιέργειές τους, τη χρήση και τη διαχείρισή τους. Το Μοναστήρι, όπως θα δούμε αργότερα, ήταν οχυρωμένο από παντού και διέθετε υπόγεια σήραγγα διαφυγής.

2. Δημητρίου Καμπούρογλου «ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΑΡΧΟΝΤΟΛΟΓΙΟΝ. ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΜΠΕΝΙΖΕΛΟΙ», Εκδ. Ιω. Σιδέρη – Αθήνα 1921, σελ. 88.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το σημερινό Ολυμπιακό Στάδιο κτίσθηκε στις εκτάσεις του Μετόχιου «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑ»

Παρουσιάζοντας, αγαπητέ αναγνώστη, από την πλέον επίσημη πηγή, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, τα κτήματα που κατείχε το Μετόχι «Καλογρέζα», επισημαίνουμε ότι αυτά έφθαναν μέχρι τον **Πέλικα** και το **Ψαλίδι**, δηλαδή βορειότερα και του σημερινού Ολυμπιακού Σταδίου. Αυτή είναι η απολύτως αδιαμφισβήτητη απόδειξη ότι το Ολυμπιακό Στάδιο κτίσθηκε σε εκτάσεις που ανήκαν στο Μετόχι αυτό. Άλλωστε, όλοι οι τοπογραφικοί χάρτες αναφέρουν το γήπεδο πάνω στο οποίο κτίσθηκε το Ολυμπιακό Στάδιο ως θέση «Καλογρέζα», πράγμα που μπορεί εύκολα να το διαπιστώσει κάθε αναγνώστης.

Παραθέτουμε το κείμενο του 1839 από τα Αρχεία του Κράτους:

1860 29857

Εγκρίσεις του Πίνακος της Απογραφής και εκτιμήσεως των κτημάτων της Οσίας Φιλοθέης και Αγίου Ανδρέου.

1. Το κατά την οδόν Κηφισίας και Αμαρουσίου χωράφιον ήτο περισσότερον των 62 στρεμμάτων και 800 βημάτων.

2. Του εις την θέσιν Αγίας Βαρβάρας εκ στρεμμάτων 79 χωραφίου η αξία πρέπει να προσδιορισθεί εις 14 δραχμάς το στρέμμα.

3. Του εις την θέσιν Πέλικα ωσαύτως εις δραχ. 50 το στρέμμα.

4. Του εις την θέσιν Ψαλίδι χωραφίου η έκτασις ήτο περισσότερα των 700 στρεμμάτων, αλλ' η εκτίμησις ήτο υπέρογκος.

5. Του έξωθεν του Μετοχίου χωραφίου η έκτασις ήτο πλειότερα των 340 στρεμμάτων.

6. Του αγρίου και βοσκησίμου τόπου η έκτασις ήτο περισσότερα των 650 στρεμμάτων, αλλά η εκτίμησις ήτο κατ' αξίαν.

Το παρόν φύλλον συνετάχθη επί των παρατηρήσεων των Κ.Κ. Χρήστου και Βασιλείου Βλάχου Κολλύγων του Μοναστηρίου επί είκοσιν περίπου έτη.

Τη 2^α Νοεμβρίου 1839, Αθήναι
Ο Διοικητής Αττικής
Κων/νος Αξιώτης»

Το παρόν φύλλον συνετάχθη επί των παρατηρήσεων των Κ.Κ. Χρήστου και Βασιλείου Βλάχου Κολλύγων του Μοναστηρίου επί είκοσι περίπου έτη.

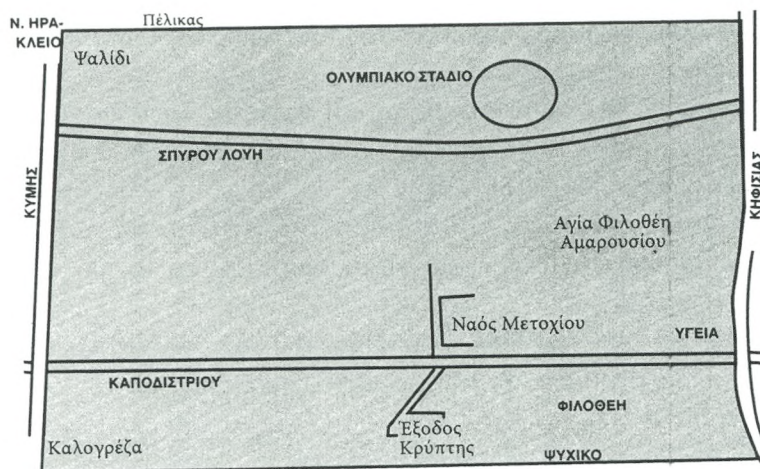
Εν 3 Νοεμβρίου 1839 Αθήναι.
Ο Διοικητής Αττικής.
Κων/νος Αξιώτης

«Ελλείψεως του Πίνακος της Απογραφής και εκτιμήσεως των κτημάτων της Οσίας Φιλοθέης και Αγίου Ανδρέου.

1. Το κατά την οδόν Κηφισίας και Αμαρουσίου χωράφιον ήτο περισσότερον των 62 στρεμμάτων και 800 βημάτων.
2. Του εις την θέσιν Αγίας Βαρβάρας εκ στρεμμάτων 79 χωραφίου η αξία πρέπει να προσδιορισθεί εις 14 δραχμάς το στρέμμα.
3. Του εις την θέσιν Πέλικα ωσαύτως εις δραχ. 50 το στρέμμα.
4. Του εις την θέσιν Ψαλίδι χωραφίου η έκτασις ήτο περισσότερα των 700 στρεμμάτων, αλλ' η εκτίμησις ήτο υπέρογκος.
5. Του έξωθεν του Μετοχίου χωραφίου η έκτασις ήτο πλειότερα των 340 στρεμμάτων.
6. Του αγρίου και βοσκησίμου τόπου η έκτασις ήτο περισσότερα των 650 στρεμμάτων, αλλά η εκτίμησις ήτο κατ' αξίαν.

Το παρόν φύλλον συνετάχθη επί των παρατηρήσεων των Κ.Κ. Χρήστου και Βασιλείου Βλάχου Κολλύγων του Μοναστηρίου επί είκοσιν περίπου έτη.

Τη 2^α Νοεμβρίου 1839, Αθήναι
Ο Διοικητής Αττικής
Κων/νος Αξιώτης»

Χάρτης των εκτάσεων του Μετοχίου της Αγίας Φιλοθέης (Μετόχι Καλογρέζας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Μαρτυρία του χάρτη Κάουπερτ

Το 1882 εκδόθηκε στο Βερολίνο από τον Κάουπερτ μια σειρά από λεπτομερείς χάρτες που απεικόνιζαν όλη την Αττική. Στο φύλλο του χάρτη που έχει τον τίτλο «Κηφισιά», περιλαμβάνονται και οι εκτάσεις του Μοναστηριού της Αγίας Φιλοθέης, δηλαδή το σημερινό Ολυμπιακό στάδιο και κομμάτια των σημερινών Δήμων Αμαρουσίου, Φιλοθέης και Νέας Ιωνίας. Με την επωνυμία «Καλογρέζα» ο χάρτης εμφανίζει ευκρινέστατα το περιτοιχισμένο κτιριακό συγκρότημα των δύο στρεμμάτων του μοναστηριού στη σημερινή οδό Ελευθερίας της συνοικίας Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου. Η απεικόνιση είναι σαφέστατη, αδιαμφισβήτητη και πλήρως χωροθετημένη.

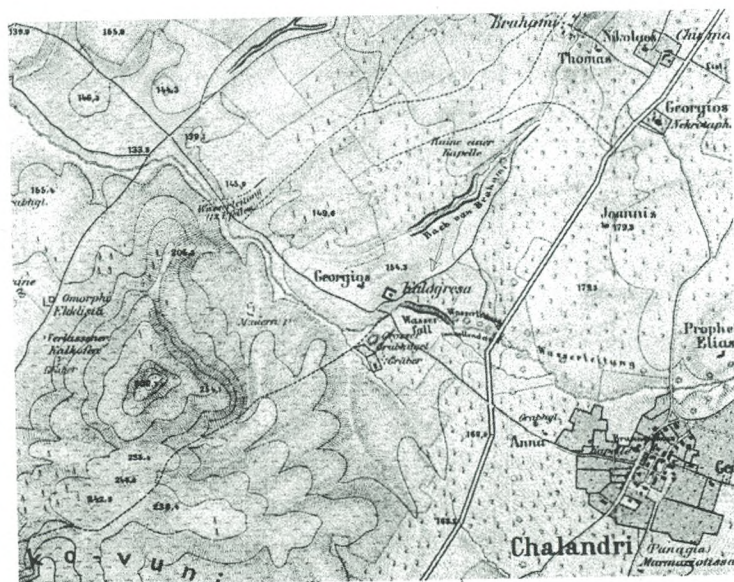
Αξίζει να σημειωθεί ότι στις εκτάσεις του σημερινού Δήμου Φιλοθέης σημειώνονται όλα τα ασβεστοκάμινα που υπήρχαν τότε στους πετρώδεις λόφους του, ενώ δεν σημειώνεται η έξοδος της σήραγγας. Αυτό υπενθυμίζει ότι σκοπός της ήταν να παρέχει διέξοδο σε φυγάδες από το Μετόχι, κι όχι να είναι εμφανής. Η καλαίσθητη διαμόρφωση της έγινε τον επόμενο αιώνα.

Μελετώντας όμως το χάρτη, αξίζει να αναφερθούμε σε μια λεπτομέρεια που φανερώνει την υπέροχη ομορφιά του τοπίου

τότε. Εκτός από τα πανύψηλα πεύκα γύρω από το «Μετόχι της Καλογρέζας» υπήρχε και ένα άλλο στοιχείο που το στόλιζε. Ένα κατακάθαρο ποτάμι κυλούσε έξω από το περιτοίχισμά του χειμώνα-καλοκαίρι! Πρόκειται για το ρέμα της Ροδοδάφνης, όπως το λέμε σήμερα, που έρχεται από το Χαλάνδρι.

Μια πρόσθετη νότα ομορφιάς ήταν ένας καταρράκτης που σχηματιζόταν σε ελάχιστη απόσταση από το Μετόχι. Παραθέτουμε το χάρτη του Γερμανού Κάουπερτ, που σημειώνει ολοκάθαρα τη θέση «Καλογρέζα» και δίπλα, στο ποτάμι, τη λέξη wasserfall (καταρράκτης).

Αξιοπρόσεκτο είναι στο χάρτη ότι όλες οι εκκλησιές σημειώνονται με το όνομα, χωρίς τη λέξη «Άγιος». Παρά την επιστημονική κατάρτιση του, ο Κάουπερτ δεν μπόρεσε να ξεφύγει από τη στάση που κράτησαν οι ευρωπαίοι τον προπερασμένο αιώνα απέναντι στην Ορθόδοξη Ρωμείκη Παράδοση. Γι' αυτό διαμαρτυρόταν συνέχεια ο Μακρυγιάννης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ποτάμια, δεξαμενές, υδραγωγεία του Μετοχίου

Είναι καιρός να περιγράψουμε τώρα τις διαδρομές των τριών μικρών ποταμών που πότιζαν τα χωράφια του Μοναστηριού. Το πρώτο ερχόταν από το Χαλάνδρι, και είναι το ρέμα της Ροδοδάφνης, η κατάληξη δηλαδή της ρεματιάς του Χαλανδρίου. Στο ύψος της κεντρικής πλατείας του Χαλανδρίου στην ξερή ρεματιά παρουσιάζονται πηγές, και από εκεί και κάτω το ποτάμι τρέχει νερό όλο τον χρόνο. Λέγεται ότι οι πηγές αυτές είναι από εκροές του αρχαίου Αδριάνειου υδραγωγείου.

Έχοντας λοιπόν πάντα νερά, το ρέμα της Ροδοδάφνης προχωρά προς την οδό Ποταμού Καλαμά, και μετά διασχίζει κάθετα τη Λεωφόρο Κηφισίας, περνά κάτω από την οδό Γοργοποτάμου δίπλα από το κτιριακό συγκρότημα του Μετοχίου και καταλήγει στο ποτάμι της Φιλοθέης.

Το δεύτερο ποτάμι είναι το ερχόμενο από τον Υμηττό ποτάμι που διασχίζει το σημερινό Δήμο Φιλοθέης. Αυτό είναι ακάλυπτο και φαίνεται πάντα ότι έχει διαρκή ροή ύδατος.

Το τρίτο έρχεται από το Μαρούσι. Είναι η ρεματιά δίπλα από το πανύψηλο κτίριο του ΟΤΕ, που παρουσιάζει ένα πυκνότατο δάσος από καλάμια στο σημείο εκείνο. Μετά,

έχοντας πάντα νερό διασχίζει διαγώνια όλη την έκταση του Ολυμπιακού Σταδίου και καταλήγει στην περιοχή Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου, στην οδό Δωριέων. Ακολουθώντας την οδό Νεαπόλεως, ενώνεται με τα δύο άλλα ποτάμια που περιγράψαμε και σχηματίζεται ο πασίγνωστος στη Νέα Ιωνία Ποδονίφτης, παραπόταμος του Κηφισού ποταμού.

Το έτος 2003 όταν ανακατασκευάστηκε η Λεωφόρος Σπύρου Λούη, κατά τη διάρκεια των εκσκαφών αποκαλύφθηκε μια δεξαμενή εκεί που το ποτάμι που διασχίζει το Ολυμπιακό Στάδιο συναντά τη Λεωφόρο αυτή. Πρόκειται για ένα τεράστιο έργο της ελληνιστικής εποχής, με χωρητικότητα τουλάχιστον εξακοσίων κυβικών μέτρων νερού. Η δεξαμενή αυτή γέμιζε από το διπλανό ποτάμι, ή από αγωγό του Αδριανείου υδραγωγείου. Πάντως δεν αποκλείεται να ήταν εν χρήσει και κατά την εποχή της Αγίας Φιλοθέης... Την παράχωσαν, για να μην καθυστερήσει η ασφαλόστρωση.

Συνεχίζοντας την περιπλάνηση μας πρέπει να αναφέρουμε τις περίφημες «κολόνες», τις στήλες του Αδριανείου υδραγωγείου που είναι στα δυτικά όρια του Μετοχίου, στη συνοικία Αλσούπολη, και διασχίζουν την Λεωφόρο Καποδιστρίου, και ένα σύστημα πετρόκτιστων, σχεδόν επιφανειακών αγωγών που αποκαλύφθηκε δίπλα στο κτιριακό κέντρο του Μετοχίου, στο δυτικό τοίχο της οικοδομής που κτίστηκε στη οδό Καποδιστρίου αρ. 56.

Εκτός από όλα αυτά, υπήρχαν και πηγάδια. Αυτά, εκτός μερικών εξαιρέσεων, έχουν παραχωθεί.

Το Μοναστήρι, λοιπόν, του 16ου αιώνα δεν είχε εμπόδια για να εξασφαλίσει με την παραγωγή είτε κηπευτικών προϊόντων, είτε σιτηρών είτε ελαιοκάρπου τις ανάγκες των ανθρώπων που έτρεφε η Φιλοθέη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ο αντίκτυπος της ίδρυσης του Μετοχίου «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ» στη γύρω περιοχή

Οπως αναφέρθηκε, στην Αττική τριγυρνούσαν τα υπολείμματα της στρατιάς του Σκεδέρμπεη. Ήταν η εποχή της πρώτης καθόδου Αλβανών στην Ελλάδα. Η υπέροχη συμπεριφορά της Φιλοθέης, η αγάπη της, έκανε το θαύμα της. Το φανερώνει το όνομα που οι ίδιοι οι αλβανόφωνοι έδωσαν στη Φιλοθέη: «Καλογρέζα», δηλαδή «Καλογριά» ή «Μικρή Καλογριά».

Ας δούμε πώς αναφέρεται αυτό στα κείμενα³:

«Στα σκονισμένα σοκάκια της Αθήνας συχνά σκόνταφτε κανείς σε γέρους και γριές απροστάτευτες και πολλοί άρρωστοι, φτωχοί και αβοήθητοι πέθαιναν σαν τα σκυλιά. Αλί σ' αυτόν που δεν είχε κανένα. Έτσι κοντά στον Παρθενώνα ξεφύτρωσαν σιγά-σιγά, γηροκομείο, νοσοκομείο, ξενώνας για να φιλοξενούνται οι περαστικοί, ορφανοτροφείο.

Το συναξάρι της που γράφηκε δέκα χρόνια μετά το θάνατό της –και που διαβαζόταν σ' ανθρώπους που την είχαν

3. Ζωής Γκενάκου, «Η Επανάσταση μιας Γυναίκας», Εκδ. Συλλόγου των Αθηναίων, 1985, σελ. 16-17.

ζήσει— μιλάει για την καθημερινή φροντίδα που είχε η ίδια προσωπικά στους γέροντες, στα ορφανά.

*«ώφθης ορφανών τροφός και μήτηρ
και πάντων αδικουμένων η αντίληψις,
των εν νόσοις ίασις,
αιχμαλώτων λύτρωσις
και τοις εν λύπαις πάνσεμε χαρά»⁴*

4. Ακολουθία ενθ' ανωτ. σελ. 46.

Κάτι αφάνταστα επαναστατικό για την εποχή είναι τα αυθεντικά στοιχεία που έχουμε για το ορφανοτροφείο, όπως τα γράφει ο καθολικός επίσκοπος Ζακύνθου Paulo del Grasso στο Δόγη της Βενετίας.

«Επίσης εδέχθη εις το μοναστήρι πολλές γυναίκας αμαρτωλάς που ήσαν έγκυοι, ίνα μη τιμωρηθούν από τους Τούρκους».⁵

5. Κ. Μέριτζιου, Η οσία Φιλοθέη, περ. «Ελληνικά», τ. ΙΓ', Θεσ/κη 1954, σελ. 122 & εξ.

Στην παγκόσμιο ιστορία της κοινωνικής προνοίας οπωσδήποτε το μοναστήρι της Κυρά Φιλοθέης προηγείται, Αγκάλιαζε στη θαλπωρή του αυτές τις ταλαιπωρημένες υπάρξεις, τις συντηρούσε μέχρι τη γέννα και ύστερα στο ορφανοτροφείο, που κυρίως γι' αυτά τα παιδιά προοριζόταν, μπορούσαν τίμια ν' αναθρέψουν τα παιδιά τους.

Πρέπει η Φιλοθέη να ήταν άνθρωπος φλογερής αγάπης για ν' αγνοήσει τους ψιθυρισμούς και τις κοινωνικές επικρίσεις των Αθηναίων για ένα τέτοιο είδος φιλανθρωπίας. Κι ούτε που φοβήθηκε πως οι αδελφές του μοναστηριού θα σκανταλιζόσαντε από μια τέτοια συγκατοίκηση.

Το έργο της πήρε διαστάσεις, 150-200 έφτασαν οι μοναχές-χώρια οι εξωτερικές και όσοι δούλευαν στα κτήματα. Γράφει ο Κορομηλάς: «Το οργανωτικό και επιχειρηματικό της πνεύμα την έκανε ν' ανακατευτεί μ' όλων των ειδών τα κοινωνικά έργα. Ακόμη και φρέαρ άνοιξε στα βορινά της Αθήνας για να υδρεύεται ο εκεί οικισμός και οι κήποι. Πραγματικό ψυχικό ήταν αυτό για τους καλλιεργητές και τη διψασμένη τους γη, γι' αυτό και ονομάστηκε η περιοχή Ψυχικό, για να θυμούνται τις πράξεις της καλής Κυράς⁶. Ακάματη η Κυρά, μετά τις αγρυπνίες και τις ανστηρές νηστείες της, έτρεχε στα μετόχια της μονής να παρακολουθήσει η ίδια τις δουλειές, να βρει ν' αγοράσει κι άλλα κτήματα ποτιστικά και προσοδοφόρα. Στο Μαραθώνα, στα Παραδείσια, στην περιοχή κάτω από τα Τουρκοβούνια, ακόμα και στη Τζιά ο Παρθενώνας απέκτησε μετόχια. Σ' όποια μέρη υπήρχαν αρβανίτες ονόμασαν τις τοποθεσίες Καλογρέζα εντυπωσιασμένοι από τη δυναμική παρουσία της Φιλοθέης»⁷.

Και το μοναστήρι όλο και μεγάλωνε, τα εργαστήρια βούιζαν από εργάτριες, στο σχολείο πλήθαιναν οι μαθήτριες.

6. Στο μαρμάρινο χείλος του πηγαδιού ήταν γραμμένη η λέξη «ψυχικό», Νίκ. Τωμαδάκη, Οι νεομάρτυρες του Βυζαντίου και η οσιομάρτυς Φιλοθέη Μπενιζέλου η Αθηναία, Αθήναι 1979, σελ. 18, ανάπτυπον εκ της Επετηρίδος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπ. Αθηνών, 1970-71.

7. Γ. Κορομηλά – Π. Κορομηλά, ένθ. ανωτ., σελ. 249.

Καλογρέζα (η). Τοποθεσία έξω των Αθηνών και συνοικισμός μεταξύ Πατησίων, Ηρακλείου και Χαλανδρίου, ημίωρον σχεδόν απ' εκάστου απέχων, παρά την γραμμήν του σιδηροδρόμου Αθηνών-Λαυρείου (στάσις Καλογρέζας) και την αμαξιτόν Αθηνών-Κηφισιάς. Ο πληθυσμός της Κ. αποτελούμενος εκ 30 μόλις κατ. τω 1920, ανήλθεν εις 2447 ψυχάς κατά την απογραφήν του 1928, διαμορφούται δε εις προάστιον των Αθηνών διά της αθρόας ανεγέρσεως οικοδομών.

ΛΕΞΙΚΟΝ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
1929

(Ιστορ.) – Η Κ. έλαβε το όνομα από της οσίας Φιλοθέης, ης ήτο ιδιοκτησία (μετόχιον της εν Αθήναις κεντρικής αυτής μονής του Αγίου Ανδρέου). Την Φιλοθέην δε πριν ή αγίαση, απεκάλούν οι χωρικοί γενικώς Κυρά, αλλά και Καλογρέζα, δηλ. καλογραΐαν. Η Φιλοθέη, ης το οικογενειακόν όνομα ήτο Ρεγούλα Αγγέλου Μπενιζέλου, κακοποιηθείσα υπό Τούρκων κατά την ολονυκτίαν επί τη εορτή του αγίου Διονυσίου των Αθηνών (τη νύκτα της 2 προς την 3 Οκτωβρίου) του έτους 1588, εις το εν Πατησίοις μετόχι της του Αγίου Ανδρέου, μετήχθη εις το μετόχιον τούτο της Καλογρέζας υπό των οικείων της, όπου και απέθανεν εκ των κακώσεων την 19 Φεβρουαρίου του επομένου έτους.

Δ.Γρ.Κ.⁸

Ας παραθέσουμε τώρα ένα κείμενο που μιλά για τη σχέση του ονόματος της συνοικίας Περισσός του Δήμου Νέας Ιωνίας με το Μετόχι της Αγίας Φιλοθέης, για το οποίο γράφτηκε το παρόν τεύχος. Ως γνωστό, το Μετόχι αυτό το είπαν Μετόχι Καλογρέζας, αλλά το ονόμαζαν και «Μετόχι του Περσού».

8. Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλου.

Στο οικογενειακό της χτήμα του Περσού, στο πιο αγαπημένο της, που ήτανε χτήμα προικώ ενός από τους προγόνους της, που είχε παντρευτεί τη «δεχατέρα του αφέντη της Αθήνας και πήρε προίκα όλη την Κηβισά και τον Αχλαδόκαμπο που είναι πριν απ' το Χιλάντρι», ιδρύει παράρτημα του κεντρικού Μοναστηριού⁹.

Αλλά, είναι δυνατόν να γίνεται κάτι καλό χωρίς αγώνα; Το έργο της οργάνωσης του Μετοχιού «Καλογρέζας» εμπόδισαν διενέξεις για κτηματικές διαφορές ακόμα και με κάποιον μελλοντικό... Άγιο! Τον ηγούμενο της Μονής Πεντέλης Τιμόθεο!

«Η Φιλοθέη λοιπόν συνεκρούσθη πρώτον προς τον Τιμόθεον της Πεντέλης διά κτηματικές διαφοράς.

Ατυχώς τα παλαιά έγγραφα των ιδιοκτησιών της Πεντέλης κατεστράφησαν κατά τον Αγώνα, ανακαλυφθείσης παρά των Τούρκων της κρύπτης, μετ' αυτών δε και τα εις ιδιαίτεραν θήκην τηρούμενα έγγραφα του κτήματος Γέρακα, άτινα κυρίως ήδη θα ενδιέφερον ημάς. Εν τούτοις μετά την καθαγίασιν αμφοτέρων –της τε Φιλοθέης δηλ. και του Τιμοθέου– τα Άγια λείψανά των, τα οποία εζήτει εκάστοτε ο λαός προς απόκρουσιν διαφόρων επιδημιών και θεομηνιών ιδίως των ακρίδων, είχαν συνενώση την δύναμίν των προς τούτο».¹⁰

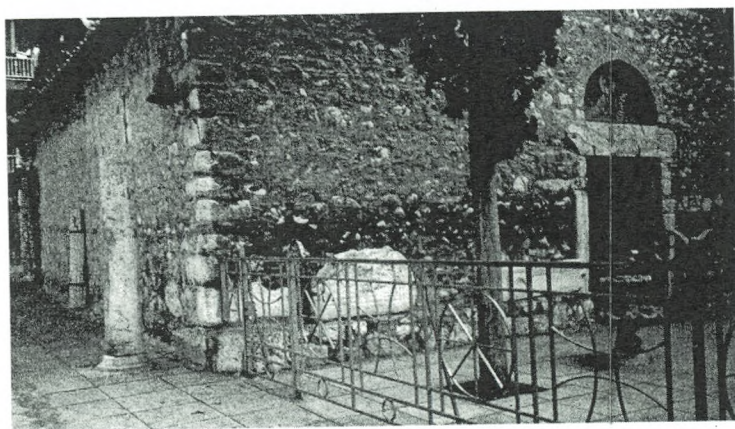
9. Το χτήμα του Περσού (περσός = περσός, περίσσιος). Πιθανώς από νερό ποταμού που περίσσευε. Σήμερα χτίστηκε συνοικισμός Περισσού παρά την Ν. Ιωνίαν. Υπάρχει συμβόλαιο που αναφέρει πως «ο Γιάννης Μποσταρεσάς επούλησε στον επίτροπο το νερό του Περισσού δυο ώρες την εβδομάδα, έλαβε τα άσπρα από το ναό του Αγ. Ανδρέα και το νερό έγινε χτήμα της Μονής. Αργότερα ονομάστηκε Καλογρέζα από τους αλβανοφώνους της περιοχής.»

10. Δημ. Καμπούρογλου «ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΑΡΧΟΝΤΟΛΟΓΙΟΝ», Εκδ. Ιω. Σιδέρη, Αθήνα 1921, σελ. 88.

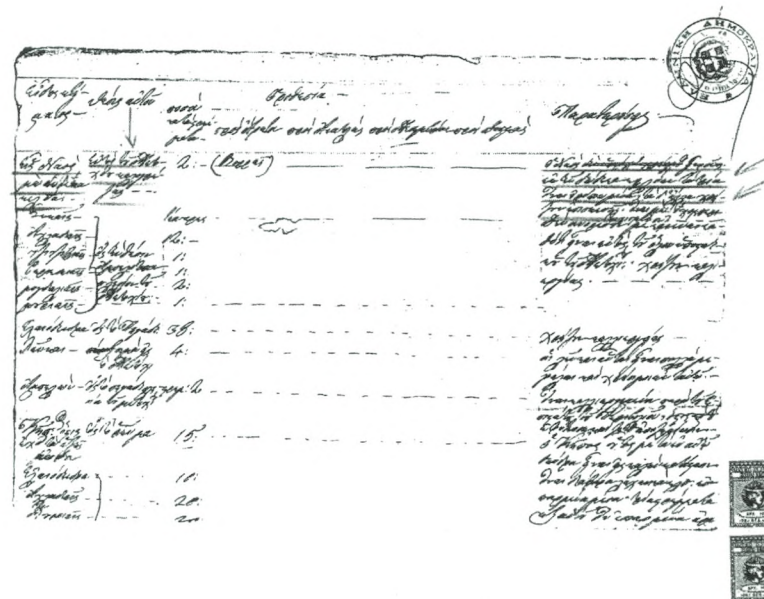
ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ

Η είσοδος του ναύσκου (κεντρικού ναού του Μετοχίου). Η μαρμάρινη αρχαία κολόνα δεξιά είναι λείψανο παλαιοχριστιανικού ή αρχαίου κτίσματος. Στον Άγιο Ανδρέα Πατησίων, που κτίσθηκε και αυτός από την Αγία Φιλοθέη, υπάρχουν μαρμάρινα τεμάχια από παλαιοχριστιανικά και προχριστιανικά κτίσματα σε ακόμα μεγαλύτερη ποσότητα.

ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ

Ας πάμε, όμως, στο Μετόχι. Τι δέντρα είχε μέσα; Μια απογραφή του 1839 μιλά για αχλαδιές, ροδιές, συκιές... (Γενικά Αρχεία του Κράτους, Φάκελος 14)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ζωή της Αγίας Φιλοθέης στο Μετόχι

Οπως είδαμε στο 1^ο κεφάλαιο, το Μετόχι της «Καλογρέζας» είχε πολύ μεγάλες εκτάσεις να διοικήσει. Επόμενο ήταν να γίνει ένα μελίσσι γεμάτο ζωή. Εκτός από τις καλόγριες είναι σίγουρο ότι απασχολούσε αρκετούς φτωχούς χωρικούς για τη φροντίδα των χωραφιών, που έπαιρναν σαν αντάλλαγμα υλική και πνευματική τροφή, χρήματα ή και ρούχα. Άλλωστε οι βιογραφίες της Αγίας αναφέρουν ότι είχε οργανώσει εργαστήρια υφαντικής, για να απασχολούνται οι κατατρεγμένες γυναίκες που ζούσαν κοντά της, όπως είδαμε.

Πάντα όμως υπήρχαν οι Τούρκοι. Πάντα το Μοναστήρι κινδύνευε από κάποια ξαφνική επιδρομή για «φόρους». Το ρητό της εποχής έλεγε: «Τούρκους βλέπεις; Λεφτά θέλουν. Κι άλλους Τούρκους βλέπεις; Κι άλλα λεφτά θέλουν».

Τα μέτρα προστασίας ήταν απλά και αποτελεσματικά. Ας τα αναφέρουμε.

Υπήρχε μια υπόγεια σήραγγα διαφυγής που άρχιζε από το Μετόχι, της οποίας η αρχή ακόμα δεν έχει αποκαλυφθεί, και κατέληγε σε ένα λοφάκι 400 μέτρα μακριά, ανάμεσα σε σχίνα και βράχια. Η κατασκευή ήταν πολύ μελετημένη. Περνούσε

κάτω από το ποτάμι χωρίς πρόβλημα. Η Φιλοθέη είχε αρκετά χρήματα να βρει ειδικούς τεχνίτες. Μερικές σκέψεις για την κατασκευή της αναφέρονται στα εισαγωγικά της «Γεωλογικής Μελέτης του Μετοχίου» του γεωλόγου κ. Χ. Μηλίγγου:

«Η μυστική σήραγγα η οποία πιθανώς να υπήρχε και επί Φραγκοκρατίας, είναι κτιστή υπόγεια δίοδος διαφυγής. Χρησίμευε δε κατά τους χρόνους των διωγμών και ως καταφύγιο των Χριστιανών από τους Φράγκους ή τους Τούρκους, και πιθανόν να υπάρχουν τάφοι (κατακόμβες) και άλλα χριστιανικά αρχαιολογικά ευρήματα ανεκτιμήτου πνευματικής και υλικής αξίας. Για την κατασκευή της πιθανόν να εργάστηκαν ανθρακωρύχοι της περιοχής Καλογρέζας ή λατόμοι από τα λατομεία της Πεντέλης.»

Πολύ σωστά όλα όσα αναφέρθηκαν, μόνο που η σήραγγα δεν ήταν κτιστή, και σ' αυτό δεν μπορούσε να κατηγορήσουμε έναν επιστήμονα που δεν μπόρεσε να τη βαδίσει. Θα δούμε παρακάτω ότι λίγα χρόνια μετά την γεωλογική μελέτη του κ. Χ. Μηλίγγου βρέθηκε άνθρωπος που είχε βαδίσει το μεγαλύτερο μέρος της σήραγγας, και ξέρουμε πια ότι δεν είναι κτιστή, αλλά σκαμμένη στο βράχο!

Η δεύτερη παθητική άμυνα του Μετοχίου ήταν οι... άδειες αποθήκες. Οι Τούρκοι μπορούσαν να «γυρίσουν τον κόσμο ανάποδα» χωρίς μεγάλα αποτελέσματα. Τι είχε γίνει; Μια ενυπόγραφη δήλωση του συγχρόνου μας Ι. Βαφειδή φανερώνει πού ήταν οι πραγματικές αποθήκες:

«Γνωρίζω ότι είναι θαμμένα αρχαία πιθάρια στο χώρο που σκάβει η μπουλντόζα μέσα στο παλιό Μοναστήρι της Αγίας Φιλοθέης (Χαροκόπου). Από ό,τι λένουν είναι από τον καιρό των Τούρκων. Έθαβαν οι μοναχές τα σάρια-κριθάρια μέχρι να ξαναφύγουν οι Τούρκοι. Ξέρω πού ακριβώς είναι τα πιθάρια. (15/2/1989)».

Οι φήμες στους κατοίκους της Αγίας Φιλοθέης λένε ότι πολλά πιθάρια υπάρχουν και τώρα σε αρκετά οικόπεδα, ακόμα και έξω από τα 2 στρέμματα που κατείχε το περιτείχισμα.

Οι λειτουργίες στο εκκλησάκι, τα «Εισόδια της Θεοτόκου» πρέπει να ήταν επισκέψεις στον ουρανό. Είναι σαγηνευτικό και μόνο να βρεθεί κανείς μέσα. Η κατάνυξη επιβάλλεται από το μέγεθος, τις αναλογίες, τις καμπύλες. Από τα παράθυρα, τις τοιχογραφίες, την ηχητική. Ακόμα και τώρα. Η παρουσία της Φιλοθέης όταν γίνονταν λειτουργίες εκεί, πρέπει να ήταν ένας ακατανίκητος πόλος έλξης. Ακόμα και τώρα η φαντασία μπορεί να αναπαραστήσει ό,τι δεν βλέπουν τα μάτια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Το Μετόχι της Αγίας Φιλοθέης από το 1589 έως το 1821

Οι πληροφορίες για το διάστημα από τη θανά της Αγίας Φιλοθέης ως το 1821, ένα διάστημα 232 χρόνων, έρχονται από έμμεσες πηγές, που αφορούν το κεντρικό μοναστήρι των Αθηνών:

«Ήταν και της αγίας Φιλοθέης ο άγιος Αντρέας μέσα εις την πόλη, οπού εμόναζαν τόσες παρθένες καλόγρηες και εξούσαν με τα εργόχειρά τους και μέρος από τα εισοδήματα των υποστατικών της αγίας Φιλοθέης, όπου είχε έως χίλια διακόσια πενήντα ελαιόδεντρα, την Καλογρέζα, το τζίφλίκι, έως πέντε ζευγαριών γης και το περιβόλι με το νερό, τρεχάμενο, και εις τα Πατήσια άλλο περιβόλι, και άλλα πρόβατα και λοιπά κτήματα. Κάθε χρόνο εόρταζαν της αγίας Φιλοθέης εις το ναό της, τον Άγιο Αντρέα, όπου είχε κτίσει η ίδια...»¹¹

11. ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ ΑΛΗ (1774-1796) του ΠΑΝΑΓΗ ΣΚΟΥΖΕ - Έκδ. Α. ΚΟΛΟΒΟΥ, ΑΘΗΝΑ 1948, σελ. 41.

Από το παραπάνω κείμενο αποδεικνύεται ότι μαζί με το κεντρικό μοναστήρι επέζησαν και τα Μετόχια. Μια δεύτερη πηγή δίνει πιο σίγουρες πληροφορίες ότι η ζωή συνεχίστηκε στο μοναστήρι της Αγίας στη βορειοανατολική Αττική ως το 1821. Αν κοιτάξουμε τις «Ελλείψεις του Πίνακος Απογραφής» που παρουσιάστηκε στο τέλος του περί Ολυμπιακού Σταδίου κεφαλαίου, οι υπογραφές λένε ολοκάθαρα:

«Το παρόν φύλλον συνετάχθη επί των παρατηρήσεων των κ.κ. Χρήστου και Βασιλείου Βλάχου κολλύγων του Μοναστηρίου επί είκοσιν περίπου έτη.

Τη 2^η Νοεμβρίου 1839»

Το παραπάνω κείμενο βεβαιώνει ότι το Μετόχι της Αγίας είχε «κολλύγους», άρα υπήρχε και προσωπικό και διοίκηση σ' αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η επιδρομή Κιουταχή, η ανεκτίμητη αξία των ερειπίων του κεντρικού συγκροτήματος του Μετοχίου

Ενα έγγραφο του 1838 που βρέθηκε στα Αρχεία του Κράτους έδωσε στο Μετόχι «Καλογρέζα» μια απρόσμενη διάσταση.

Το έγγραφο είναι απόλυτα έγκυρο, γιατί είναι μια ενυπόγραφη αναφορά του Δημάρχου Αμαρουσίου προς τον Βασιλικό Διοικητή Αττικής. Ο Δήμαρχος που το υπογράφει είναι ο Δ. Χαϊμαντάς, όνομα πασίγνωστο στο Μαρούσι. Υπάρχει και τώρα οδός Δ. Χαϊμαντά, που πήρε το όνομά της από αυτόν ακριβώς το Δήμαρχο.

Το έγγραφο λέει ότι «πέντε κελιά στο Μοναστήρι γκρεμίστηκαν από την εποχή του Κιουταχή». Άρα είχε γίνει επιδρομή των στρατευμάτων του Κιουταχή. Πότε όμως;

Η απάντηση βρίσκεται στα απομνημονεύματα του Στρατηγού Μακρυγιάννη. Να πώς το αναφέρει:

«Εισβολή Κιουταχή

Ο Κιτάγιας ήρθε με μεγάλη δύναμη ανθρώπων, με καβαλαρία, με κανόνια, μ' όλα τ' αναγκαία του πολέμου. Έπιασε τα Πατήσια. Τα χωριά τα περισσότερα της Αθήνας προσκύνησαν, ότι από την δικαιοσύνην μας πολλούς κατοίκους τους

Aplousia

18077

Yours truly B. G. Freeman Arthur

2. 14. November 1898.

αφαιρέσεων.

Charitatus hirsutus 88 Charitatus cap.
capitulum hirsutum hirsutus. —

[illegible]

Ευχαριστος
 ο Δημαρχος
 Σ. Χαϊμαντας. —

Dearest Mary & Arthur

Aug 17. Narragansett 1838

Propagated by *Procumbens* *advent*
E. W. W. W.

I8077

'Αρ.Πρ. ΙΙ

Πρὸς τὴν Β. Διοίκησιν Ἀττικῆς

Τῆς 14^{ης} Ἰανουαρίου 1838

'Αμαρύνειον

*Απάντησις τῆς ὑπ' ἀριθ. 88 Διαταγῆς σας περὶ
κεραμιδῶν τοῦ μετοχίου Καλογρέζας.-

Εἰς τὰς 13 τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπῆγα εἰς τὸ Μετοχίον
Καλογρέζας ὁμοῦ μετὶ τῶν κ. Χρήστον Βλάχου. 5 δωμάτια
τοῦ Μετοχίου εἶναι κρημνισμένα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ
Κιουτάγια. Ἐν δωμάτιον ἐκρημνίσθη τὸν παρελθόντα
χρόνον καὶ μόλις ἐσώθησαν κεραμίδια 300.
Τὰ ὅποια ἦταν μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ με-
τοχίου.-

Εὐπειθέστατος

Ο Δήμαρχος

Σ. Χαῖ μαν τὰς

Διὰ τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

τὴν 17^η Ἰανουαρίου 1838

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως Ἀττικῆς

Σ... (υπογραφή)

ηύρανε φορτωμένους πέτρες και τους ξεφόρτωσαν κι άλλους τους λευτέρωσαν, όπου τους παιδεύαμεν δια χρήματα¹². Αφού μάθαν οι Αθηναίοι ότι έρχεται ο Κιτάγιας, με ζήτησαν εις τον Φαβιέ ότ' ήμουν εις τη οδηγίαν του, και μόδωσε την άδεια¹³ κι' έμεινα άμα πήγε εις τα Μέθενα με το σώμα.»

Στο παραπάνω κείμενο γίνεται γνωστό ότι ο Κιουταχής γύριζε περί το 1826 στα χωριά γύρω από την Αθήνα ζητώντας να προσκυνήσουν οι Ραγιάδες. Στο προηγούμενο σημαντικό έγγραφο δηλώνεται ότι μερικά κελιά στο Μετόχι «Καλογρέζα» ήταν γκρεμισμένα από την εποχή του Κιουταχή! Τα συμπεράσματα τα αφήνουμε στους αναγνώστες. Το πιο σίγουρο είναι ότι από την εποχή της επιδρομής του Κιουταχή (1826) και μέχρι το 1838 το Μετόχι Καλογρέζας είχε περιπέσει σε τέτοια κατάσταση που κανείς δεν επισκεύασε τα πεσμένα κελιά, ενώ η εκκλησία του ήταν χώρος αποθήκευσης κεραμιδιών!

12. Βλ. σ. 124, σημ. 2

13. Αρχ. Μακρυγιάννη, ΙΙ, 41, όπου το έγγραφο χρονολ. 28 Απριλ. 1826.

Μ Ε Ρ Ο Σ 3 °

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΤΑΦΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΣΤΟ ΜΕΤΟΧΙ «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ»

Είναι ανάγκη να επαναληφθεί εδώ ότι με τον όρο «Μετόχι Καλογρέζας» εννοούμε όλη την έκταση του, που περιλαμβάνει όχι μόνο τα δύο περιτοιχισμένα στρέμματα της κυρίως Μονής, στη συνοικία του Δήμου Αμαρουσίου «Αγία Φιλοθέη», άλλα και την έξοδο της σήραγγας, που αρχίζοντας από το κυρίως μοναστήρι, καταλήγει στο σημερινό Δήμο Φιλοθέης. Και το τονίζουμε πρώτο-πρώτο αυτό για να μην υπάρχουν παρεξηγήσεις. Το βιβλίο τούτο γράφτηκε για να παραθέσει στοιχεία που είναι άγνωστα σε πλήθος κόσμου, και για να εμπλουτίσει γνώμες που προέρχονται από ανθρώπους που έχουν κοινό τον σεβασμό προς την υπέροχη Αγία των Αθηνών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γραπτά στοιχεία πριν το έτος 1930

Το ότι η Αγία Φιλοθέη αφού τραυματίσθηκε, μεταφέρθηκε μακριά από τους διώκτες της για να νοσηλευθεί μέχρι του θανάτου της είναι διατυπωμένο σε έγκυρα και έγκριτα παλαιά ιστορικά κείμενα. Τα κείμενα αυτά είναι δύο, ως γνωστό, του Ιωάννου Γενναδίου και του Δημ. Καμπούρογλου. Και τα δύο κείμενα λένουν σαφώς ότι η Αγία Φιλοθέη μεταφέρθηκε στο *Μετόχι Καλογρέζας*. Συγκεκριμένα:

(α) Στο Βιβλίο του Ιωάννου Γενναδίου «Ο Οίκος Μπενιζέλων και η Οσία Φιλοθέη», έκδοση Στυλ. Γαληνάκη, 1929, σελ. 34, το κείμενο λέγει κατά λέξη ότι «Επειδή υπάρχει κοινώς δεκτή παράδοσις ότι εκ Καλογρέζης το Λείψανον μετεκομίσθη εις Αθήνας, πιθανόν φαίνεται, ότι η ταφή εγένετο εν τη θέσει ταύτη της Καλογρέζης, ένθα είχαν ιδρύσει επίσης μετόχιον η Φιλοθέη, και όπου δυνατόν να μετεφέρθη μετά την εν Πατησίοις κάκωσιν, ίνα νοσηλευθή εν τόπω πλέον ευθέτω, καιρού ικανού προς τούτο διαρρεύσαντος από της επιθέσεως, μηνί Οκτωβρίω μέχρι της τελευτής, μηνί Φεβρουαρίω.»

Εδώ, αγαπητέ αναγνώστη, θεωρούμε αναγκαίο να διευκρινίσουμε ότι η μαρτυρία του περίφημου Ιωάννη Γεννάδιου δεν είναι μαρτυρία η οποία, μπορεί να αμφισβητηθεί από κανέναν. Ο «πολύς» Ιωάννης Γεννάδιος (1844-1932), που

διετέλεσε πληρεξούσιος υπουργός της Ελληνικής Κυβερνήσεως στην Ουάσινγκτον έχει τα εχέγγυα να θεωρείται αυθεντία στα θέματα της Αγίας Φιλοθέης, εφόσον η οικογένεια του ήταν εξ αίματος απόγονος της Αγίας Φιλοθέης. Άλλωστε η μόρφωση του, η θέση του στην κοινωνία των Αθηνών, αλλά και οι πράξεις του, (ίδρυση με δωρεά του της Γενναδίου Βιβλιοθήκης) δεν του επέτρεπαν την παραμικρή παρέκκλιση ή υπερβολή σε θέματα ιστορικής αλήθειας περί το βίο της Αγίας.

Και συνεχίζει, ο Ιωάννης Γεννάδιος, στην ίδια σελίδα του βιβλίου του, αξιολογώντας όλα όσα ανέφερε πριν, και όλες τις υπάρχουσες μαρτυρίες: *Ως βέβαιον λοιπόν προκύπτει, ότι εκ Καλογρέζης μετεκομίσθη το λείψανον εις την εν Αθήναις Μονήν του Αγίου Ανδρέου.*

Αυτά λοιπόν περί το πρώτο γραπτό αρχαιότερο, και απόλυτα αξιόπιστο κείμενο.

Η δεύτερη υπάρχουσα γραπτή αρχαιότερη μαρτυρία ήταν του Ακαδημαϊκού Δημ. Καμπούρογλου. Στο βιβλίο του «Ιστορία των Αθηναίων», τόμος Β', σελίδα 248, αναφέρει: «Καθ' ημάς, από της Φιλοθέης, της γνωστής και ως **Δασκάλας, Κυράς, Καλόγρης και Καλογραιζας** -εν τοις χωρίοις- φαίνεται ότι προήλθε το όνομα της θέσεως ταύτης. Εν τω μετοχίω τούτω, κατά τινα ασφαλή φαινομένην παράδοσιν ανακοινωθείσαν ημίν υπό του ήδη ιδιοκτήτου κ Ευρ. Χοϊδά, ετάφη η Φιλοθέη. Το ότι εκεί και εμαρτύρησεν δεν φαίνεται ακριβές, αφού ρητώς εν τω βίω αυτής σημειούται ότι εν τω μετοχίω Πατησίων εκακώθη υπό των Τούρκων. Ίσως μετένεχθη ασθενής εις **Καλογραιζαν, όπου και απεβίωσεν.** Την παράδοσιν ταύτην ισχυροποιεί ετέρα περί συγκρούσεως προς τους Αθηναίους των χωρικών Αττικής, μη θελόντων να παραδόσωσι το σώμα της Αγίας.»

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Όπως αναφέρθηκε, τα δύο παραπάνω γραπτά κείμενα γράφτηκαν από προσωπικότητες της πολιτικής και της επιστήμης αντίστοιχα, με καταξίωση σε ολόκληρη την ελληνική κοινωνία, και δεν μπορεί να αμφισβητηθούν. Απομένει μόνο να καταγράψουμε τις διαπιστώσεις των δύο αυτών προσωπικοτήτων σε ένα μικρό κατάλογο, που θα μας είναι χρήσιμος για την αξιολόγηση μεταγενέστερων κειμένων.

Κατάλογος διαπιστώσεων Ι. Γενναδίου-Δ. Καμπούρογλου

- 1) Η Αγία Φιλοθέη μεταφέρθηκε στην θέση Καλογρέζα, όπου επίσης είχε Μετόχων, μετά το θανάσιμο τραυματισμό της στα Πατήσια.
- 2) Η Αγία Φιλοθέη νοσηλεύθηκε από τον Οκτώβριο 1588 μέχρι τον Φεβρουάριο του 1589, στο μετόχι αυτό.
- 3) Η Αγία Φιλοθέη απεβίωσε στο μετόχι που είχε στην Καλογρέζα, όπου και ετάφη.
- 4) Εκ του Μετοχίου της Καλογρέζης μεταφέρθηκε στην Αθήνα το Λείψανον της Αγίας.
- 5) Υπάρχει παράδοσις ότι οι χωρικοί της Αττικής συγκρούσθηκαν με τους Αθηναίους για να τους εμποδίσουν να πάρουν το σώμα της Αγίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η κρύπτη του Μετοχίου
της «ΚΑΛΟΓΡΕΖΑΣ»

Το κτιριακό συγκρότημα με το Ναό που βρίσκεται σήμερα στην περιοχή Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου, διέθετε, όπως είπαμε, μια σήραγγα διαφυγής, μια Κρύπτη, για ώρες ανάγκης. Παραθέτουμε την περιγραφή αυτής της Κρύπτης όπως αναφέρεται στο τευχίδιο «Η Αγία Φιλοθέη η Αθηναία», που το έγραψε το 1952 η κ. Ευαγγελία Κ. Φραγκάκη, κάτοικος, τότε, του σημερινού Δήμου Φιλοθέης.

«... Η κρύπτη υπάρχει και σήμερα. Είναι υπόγεια δίοδος κτιστή. Αρχίζει από το Μετόχιον Καλογρέζης (νυν οικία Χαροκόπου) όπου το εκκλησάκι των Εισοδίων, που κάθε χρόνο τελεί την αροτοκλασίαν η κ. Μαρία Χαροκόπου, συνεχίζοντας την παλαιοτάτην συνήθειαν, και καταλήγει στο λόφο επάνω από τον οποίο είναι κτισμένο το σημερινό εκκλησάκι που τιμάται στο όνομα της οσίας, στον ομώνυμο συνοικισμό των υπαλλήλων της Εθνικής Τραπέζης. Είναι δηλαδή η δίοδος μέσα στην καρδιά του λόφου. Με τον καλλωπισμό της κρύπτης, χτίστηκε ένας τοίχος που εμποδίζει να πάει κανείς από το ένα εις το άλλο άκρο της διόδου.»

Στο ίδιο τεύχος, η κ. Φραγκάκη παρουσιάζει για πρώτη φορά την πεποίθηση της ότι σε αυτή την Κρύπτη που περιέγραψε ετάφη η Αγία Φιλοθέη. Παραθέτουμε το κείμενο:

«Η Παράδοση θέλει κοιμηθείσα την οσία Φιλοθέη στην κρύπτη του αγαπητού της μετοχίου Καλογρέζας, απ' όπου και θα μεταφέρθηκε το ιερό της σκήνωμα στη Αθήνα. Θέλουμε να πιστέψουμε στην παράδοση, γιατί είναι και ευλογοφανής. Η Οσία κατά τη γνώμη μας, αν επιτρέπεται να έχουμε γνώμη, κακοποιήθηκε στο εκκλησάκι των Πατησίων και μεταφέρθηκε στην κρύπτη της Καλογρέζας όπου και ετελεύτησε. Σ' αυτό μας ενισχύει και η πληροφορία της κ. Μαρίας Χαροκόπου θυγατρός Ευρ. Χοϊδά, τελευταίας ιδιοκτήτριας του Μετοχίου. Η κ. Χαροκόπου μας δίδει να ξέρουμε, καθώς και εκείνη ήκουσε από τον πατέρα της και άλλους γεροντότερους από εκείνον, πως στην κρύπτη της Καλογρέζας ετάφη η Οσία.»

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Παρατηρώντας τα αναγραφόμενα στο προηγούμενο κεφάλαιο από την κ. Ευαγγελία Φραγκάκη, διακρίνουμε ότι, γενικά, κανένα από τα λεγόμενα της δεν έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τις πέντε διαπιστώσεις από τα κείμενα των Ιωάννη Γενναδίου - Δημητρίου Καμπούρογλου, που τις παρουσιάσαμε σε μορφή καταλόγου πιο πριν. Η κ. Φραγκάκη απλά προχωρά στο να προσδιορίσει την ακριβή θέση του Μετοχίου Καλογρέζης στην οποία πιστεύει ότι εναποτέθηκε το σώμα της Αγίας όταν εκοιμήθη, και στηρίζεται στα λεγόμενα της Μαρίας Χαροκόπου, κόρης του Ευριπίδη Χοϊδά.

Μοναδική παρατήρηση είναι ότι τον πεντάμηνο χρόνο της νοσηλείας της Αγίας δεν τον περιγράφει καθόλου το κείμενο της κ. Φραγκάκη. Με τον τρόπο που αναφέρεται, ότι η Αγία μεταφέρθηκε στην κρύπτη, όπου και ετελεύτησε, μπορεί ο αναγνώστης να παραλείψει να σκεφτεί ότι η Αγία νοσηλεύθηκε πέντε μήνες εν καιρώ χειμῶνος στο Μετόχι ή μπορεί να μείνει με την εντύπωση ότι νοσηλεύτηκε στην κρύπτη επί πέντε μήνες.

Επιστρέφοντας στον προσδιορισμό της ακριβούς θέσεως ταφής της Αγίας στο Μετόχι Καλογρέζας που πρωτοεμφανίζεται στο κείμενο της κ. Ευαγγελίας Φραγκάκη, παρατηρούμε ότι ο Ευριπίδης Χοϊδάς είχε δηλώσει στον ακαδημαϊκό Καμπούρογλου ότι η Αγία Φιλοθέη είχε ταφεί εις το Μετόχι της Καλογρέζης, ενώ η κόρη του κ. Χοϊδά, η κ. Μαρία Χαροκόπου προχωρά και προσδιορίζει ότι «στην Κρύπτη της Καλογρέζας ετάφη η Οσία». Μοναδικό ερώτημα προκύπτει αν υπάρχει κάποια απόδειξη να υποστηρίξει τα λεγόμενα της κ. Μαρίας Χαροκόπου, ώστε να μην αμφισβητηθούν.

Και για μεν την κ. Μαρία Χαροκόπου, οι φήμες από γεροντότερα άτομα που την γνώρισαν όταν ζούσε, λένουν ότι ήταν άτομο με ευσέβεια.

Αλλά το καταπληκτικό είναι ότι αυτές οι δύο δηλώσεις, του Ευριπίδη Χοϊδά και της κόρης του, που απέχουν μεταξύ τους πενήντα τουλάχιστον χρόνια, δεν είναι υποχρεωτικά αναγκαίο να αναιρούν η μία την άλλη. Ας διαβάσουμε το επόμενο κεφάλαιο.

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙ (ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ) ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ

Το κείμενο αυτό, τυπωμένο το 1775 στη Βενετία, δεν αναφέρει που ακριβώς ετάφη η Φιλοθέη. Το παραθέτουμε όμως γιατί κάθε λέξη του θα πρέπει να τη λάβουμε υπόψη, όπως θα δούμε παρακάτω:

(Ακολουθία της Οσίας μητρός ημών Φιλοθέης, Εκδοθείσα υπό Λεονάρδου ποτέ Δημητρίου Καπετανάκη του εξ Αθηνών, Ενετίσιν 1775)

«Μετά δε είκοσι ημέρας της αυτής κοιμήσεως εμύρισεν ο τόπος εκείνος, εν ώ κατέκειτο το σώμα αυτής, ομοίως και της Ανακομιδής, μετ' ενιαύσιον παραδρομίω γενομένης, ευρέθη το τίμιον αυτής Λείψανον σώον και ακέραιον, καθώς την

σήμερον φαίνεται, και μύρου ευώδους μεμυρωμένον, εις λαμπράν απόδειξιν της θεαρέστου αυτής και εναρέτου διαγωγής»

ΑΣΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Διαβάζοντας το παραπάνω κείμενο, προσέχουμε δύο πράγματα που αφορούν τον τρόπο και τον τόπο της λεγομένης «ταφής» της Αγίας Φιλοθέης. Ενώ βέβαια, όπως είπαμε, το κείμενο δεν αναφέρεται πού κοιμήθη η Φιλοθέη, χρησιμοποιεί ένα πολύ περίεργο τρόπο για να μιλήσει για τον τόπο αυτό. Δεν λέει «ετάφη». Λέει «**Ο ΤΟΠΟΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΕΝ Ω ΚΑΤΕΚΕΙΤΟ ΤΟ ΣΩΜΑ ΑΥΤΗΣ**». Και από την έκφραση αυτή προκύπτει ο εξής συλλογισμός:

Υπάρχει πιθανότητα το σώμα της Αγίας να μην ετάφη στα χώμα, αλλά να εναποτέθηκε σε κάποια λάρνακα, σε κάποιο κτιστό υπόγειο χώρο.

Ο τρόπος αυτός «ταφής», ήταν γνωστός από την αρχαιότητα στον Ελληνικό χώρο. Σε μεταγενέστερα χρόνια, είναι γνωστό ότι στις κατακόμβες τα σώματα των Χριστιανών εναποτείθεντο σε τάφους λαξευμένους στα τοιχώματα των υπογείων στοών, και όχι στο χώμα. Σε χρόνια πολύ πιο κοντινά στη Φιλοθέη, έχουν βρεθεί τάφοι των Παλαιολόγων σε υπόγειες σήραγγες των Αθηνών. Εκτός τούτου, είναι γνωστή η φήμη για Επισκόπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας στα χρόνια του Βυζαντίου που όταν πέθαιναν τους τοποθετούσαν σε υπόγειο χώρο σε θρόνο, καθιστούς, ούτε καν ξαπλωμένους, να περιμένουν τη Δεύτερη Παρουσία του Χριστού σε στάση ετοιμότητος.

Αβίαστα λοιπόν προκύπτει από το αρχαιότερο κείμενο αυτό που αναφέρεται στην Αγία Φιλοθέη, ότι υπάρχει πιθανότητα να μην ετάφη στο χώμα το σώμα της Αγίας, αλλά να

εναποτέθηκε σε κάποια λάρνακα, σε ένα, προφανώς, υπόγειο χώρο.

Το ίδιο κείμενο, σαφέστατα αναφέρει ότι η ανακομιδή του Λειψάνου έγινε *MET' ENLAYSION*, δηλαδή μετά από ένα χρόνο. Αυτό, αν το σώμα της Αγίας είχε εναποτεθεί στο χώμα, θα αποτελούσε μεγάλο σκάνδαλο. *Ποιός θα τολμούσε να κάνει ανακομιδή του σώματος μιας τόσο μεγάλης προσωπικότητας ένα χρόνο μετά την ταφή της*, όταν όλοι γνωρίζουν ότι η ανακομιδή γίνεται αφού περάσουν τρία χρόνια, για να «λιώσει» ο νεκρός;

Παρακαλώ, σκεφθείτε, κρίνετε, και προβληματισθείτε. Ρωτήστε ιερείς, ρωτήστε οποιονδήποτε έχει σε τάφο γνωστό του πρόσωπο. Είναι ανήκουστο να σκάβουν μετά από ένα χρόνο τον τάφο ενός ανθρώπου. Είναι, πέραν των άλλων ασέβεια στο ημιαποσυντεθειμένο σώμα! Θα το έκαναν αυτό στην Αγία Φιλοθέη, στην αρχόντισσα Κυρά των Αθηνών;

Άρα ενισχύεται η πιθανότητα να μην ετάφη στη γη η Φιλοθέη, αλλά να εναπετέθη το σώμα της σε κάποιο κατάλληλο χώρο, οπότε η λήψη της απόφασης να κάνουν την ανακομιδή δεν απαιτούσε τίποτα περισσότερο παρά να ανοίξουν κάποια θύρα που θα οδηγούσε στο χώρο αυτό, να αντικρίσουν το σώμα της Αγίας!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μια μαρτυρία αγάπης, αλλά χωρίς απόδειξη

Το 1973 στο βιβλίο του κ. Ανδρέου Κ. Δημητρακόπουλου «Η Κηπούπολις Φιλοθέη» (σελ. 28), γράφτηκε ότι ο Δημήτριος Καμπούρογλου λίγο μετά το 1930 ειδοποιήθεις επισκέφτηκε την έξοδο της κρύπτης και απεφάνθη ότι «πρόκειται, περί του μέρους όπου ενοσηλεύθη και απεβίωσε η Αθηναία Αγία.».

Αξιολογώντας το κείμενο, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο πολυγραφότερος ακαδημαϊκός Δημήτριος Καμπούρογλου ποτέ δεν διετύπωσε γραπτώς αυτά που δηλώνεται ότι απεφάνθη.

Τα γεγονότα λένουν πάντως ότι η επικοινωνία του κυρίως συγκροτήματος του Μετοχίου Καλογρεζας με την έξοδο της κρύπτης γινόταν μόνο με μονοπάτια, γιατί δεν υπήρχε δρόμος, και δεν έπρεπε να υπάρχει δρόμος από το μετόχι προς τη μυστική έξοδο της σήραγγας στον πετρώδη λόφο του σημερινού Δήμου Φιλοθέης. Άλλος τρόπος επικοινωνίας ήταν μέσω της ίδιας της σήραγγας, που έχει μήκος περί τα 400 μέτρα. Ας σκεφθούν οι αναγνώστες αν ήταν δεοντολογικό να νοσηλευθεί ένα βαρύτατα τραυματισμένο άτομο επί 5 μήνες εν καιρώ χειμónος σε ένα σπήλαιο διαστάσεων ύψους 2,30 μέτρα και

πλάτους 1, 40 μέτρα, το οποίο από την μία μεριά του ήταν ανοιχτό προς το ύπαιθρο, και στον άλλο τοίχο είχε ένα άνοιγμα μεγέθους ορθίου ανθρώπου, που οδηγούσε στα έγκατα της γης. Επίσης αν ήταν πρόσφορο να μεταφέρονται κάθε είδους εφόδια, τρόφιμα, καύσιμα κ.λπ. σε απόσταση 400 μέτρων κάθε φορά από το κεντρικό κτιριακό συγκρότημα του Μετοχίου.

Τέλος, όταν εκοιμήθη η Φιλοθέη, αν επρόκειτο να διαλέξουν το μέρος που θα εναπέθεταν το πολυτίμητο σώμα της, η λογική λέγει ότι θα το εναπέθεταν σε τόπο ασφαλή, και όχι έξω από το κεντρικό συγκρότημα της Μονής. Ας θυμηθούμε ότι οι χωρικοί γύρω από το Μετόχι συγκρούστηκαν με τους Αθηναίους που ήλθαν να πάρουν το λείψανο. Θα εναπέθεταν το πολύτιμο αυτό λείψανο σε μια βουνοπλαγιά, μακριά από το κεντρικό συγκρότημα του Μετοχίου;

Αλλά είναι καιρός να μιλήσουμε για τον ενθουσιασμό που κατέλαβε τους κατοίκους του συνοικισμού «Νέα Αλεξάνδρεια» το 1930 όταν ανακάλυψαν τη σχέση που είχε η Αγία Φιλοθέη με την περιοχή τους.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΝΔΡΕΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Περί το έτος 1900 ο τότε ιδιοκτήτης του Μετοχίου Καλογρέζης Ευριπίδης Χοϊδάς απεφάσισε να μοιράσει τις εκτάσεις του στις δύο θυγατέρες του. Πήρε λοιπόν το χάρτη και τράβηξε μία γραμμή από τη Λεωφόρο Κηφισίας προς τα κάτω, όπως πηγαίνει η σημερινή οδός Καποδιστρίου. Το βόρειο τμήμα που περιλαμβάνει και το κεντρικό κτιριακό συγκρότημα του Μετοχίου, το Ναό, και την αρχή της κρύπτης, χωρίστηκε από το νότιο τμήμα, που περιλαμβάνει την έξοδο της κρύπτης.

Το νότιο αυτό τμήμα ονομάστηκε Νέα Αλεξάνδρεια και πουλήθηκε στον συνεταιρισμό Υπαλλήλων της Εθνικής Τραπέζης.

Οι κάτοικοι του νέου αυτού συνοικισμού, δεν εγνώριζαν για την έξοδο της κρύπτης, που ξεκινούσε από το μετόχι της Καλογρέζας. Ήδη, ενώ περί το 1910 στο μικρό σπήλαιο της εξόδου της κρύπτης άναβαν οι πιστοί κάποιο καντηλάκι, το σημείο αυτό είχε λησμονηθεί.

Ο πρόεδρος λοιπόν του νέου συνοικισμού, θέλοντας να δώσει ένα ταιριαστό όνομα στο νέο προάστιο, απευθύνθηκε στον ακαδημαϊκό Δημήτριο Καμπούρογλου ο οποίος ανέπτυξε τις σκέψεις του για τα ιστορικά σημεία που σχετίζονταν με την περιοχή, και το πλήρες κείμενο, παρατίθεται στη σελίδα 18 του βιβλίου του κ. Α. Δημητρακόπουλου. Στο κείμενο αυτό δεν υπάρχει τίποτα για την έξοδο της κρύπτης ούτε για την παρουσία της Αγίας Φιλοθέης στα εδάφη του συνοικισμού. Τέλος, ο Ακαδημαϊκός στο γραπτό κείμενο του προτείνει να μετονομάσουν το συνοικισμό Νέα Αλεξάνδρεια σε συνοικισμό «Πυρσού».

Ως γνωστό, όμως, ο Δημήτριος Καμπούρογλου είχε συνομιλήσει με τον Ευριπίδη Χοϊδά, ο οποίος του είχε πει ότι η Αγία Φιλοθέη ετάφη στο Μετόχι Καλογρέζας. Άρα ο Δημ. Καμπούρογλου δεν είχε μάθει από τον Ευριπίδη Χοϊδά τίποτα για την υπόγεια κρύπτη και το σημείο που κατέληγε, στους διπλανούς του Μετοχίου λόφους.

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1930

Ενώ λοιπόν προχωρούσαν οι κάτοικοι του συνοικισμού «Νέα Αλεξάνδρεια» στο κτίσιμο των πρώτων σπιτιών, οι εργάτες που έβγαζαν πέτρες για τις οικοδομές στον πέτρινο λόφο που όλοι γνωρίζουμε, ανακάλυψαν το σπήλαιο και φώναξαν τον πρόεδρο του συνοικισμού κ. Μαλαματιανό να το δει. Μέσα στο μικρό σπήλαιο υπήρχε μια μικρογραφία Αγίας Τραπέζης, μια μικρή πρόθεση αριστερά, ένα σημείο διαμορφωμένο σε άγιο βήμα στον

ανατολικό τοίχο. Ο κ. Μαλαματιανός, είδε το μικρό διαμορφωμένο άγιο βήμα, είδε την αρχή της σήραγγας προς τα έγκατα της γης, ρώτησε, και κατενόησε ότι είχε ανακαλύψει κάτι μοναδικό. Την παρουσία ιστορικού χώρου μέσα στα εδάφη του νέου συννοικισμού. Και γνωρίζοντας πια ότι ο χώρος είχε διαμορφωθεί έτσι από την Αγία Φιλοθέη, η οποία προφανώς τον επισκεπτόταν, δίκαια πρότεινε να αναδειχθεί ο χώρος αυτός με τον καλύτερο δυνατό τρόπο χωρίς να λογαριαστούν τα έξοδα, και ξεχαστεί αμέσως κάθε άλλο όνομα για το νέο συννοικισμό, τον οποίο έπρεπε να ονομάσουν Φιλοθέη.

Τέλος, δήλωσε ότι στο μικρό αυτό σπήλαιο εκρύβη όταν βασανίστηκε, νοσηλεύθηκε και ετάφη η Αγία Φιλοθέη, και κάλεσε τον ακαδημαϊκό Καμπύρογλου να το επιβεβαιώσει.

Σεβόμαστε τις μνήμες, και τον ενθουσιασμό των ωραίων εκείνων στιγμών που θα μπορούσε να φθάσει δικαιολογημένα και σε κάποια υπερβολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μια παρένθεση

Ας μεταφερθούμε στα χρόνια και τις στιγμές εκείνες, φίλοι αναγνώστες τώρα! Κρατήστε όσα διαβάσαμε παραπάνω και αλλάξτε χρόνο και περίγυρο. Φανταστείτε το πρωί της 3ης Οκτωβρίου 1588 ένα αμάξι με ζεμένα άλογα ή βόδια να φέρει ξαπλωμένο το καταπληγωμένο σώμα της ηρωίδας ηγουμένης από το μετόχι των Πατησίων μακριά, στο εξοχικό μετόχι της Καλογρέζας για προφύλαξη από νέα επίθεση των Τούρκων. Οι μοναχές και οι ρωμιοί που την μετέφεραν πού κατέληξαν; Την πήγαν σε ένα από τα κελιά του μοναστηριού της Καλογρέζας; Την έκρυψαν στα υπόγεια της εκκλησιάς του Μοναστηριού, στην κρύπτη, που είναι η αρχή της σήραγγας προς τους γειτονικούς λόφους; Μήπως αποκλείεται, μέσα στον τρόπο τους να την μετέφεραν με τα χέρια τους και να την έκρυψαν στην μακρινή έξοδο της σήραγγας; Ποιος ξέρει; Ποιοι είμαστε εμείς, ποιος επικαλείται την αυθεντία να βεβαιώσει εκατό τοις εκατό που πήγαν την τραυματισμένη Αγία; Ας λογικευτούμε. Μόνον υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε, και συλλογισμούς, για το ποια ήταν η ακριβής θέση του Μετοχίου Καλογρέζας στην οποία μεταφέρθηκε για να νοσηλευθεί η Αγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Συμπεράσματα

Μετά από όλα όσα εξετέθησαν, ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα κύρια ερωτήματα που εξέτασε το βιβλίο τούτο.

Α

Πού μεταφέρθηκε η Αγία Φιλοθέη μετά τον θανάσιμο τραυματισμό της στα Πατήσια τη νύχτα της 2ας προς 3η Οκτωβρίου 1588;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο Μετόχι Καλογρέζας.

Σε ποιο σημείο του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν γνωρίζουμε. Ίσως στο μοναστήρι. Ίσως στην έξοδο της σήραγγας, στο σημερινό Δήμο Φιλοθέης. Ίσως κάτω από το μοναστήρι, στην αρχή της σήραγγας. Το πού μεταφέρθηκε εξαρτάται από τον τρόπο που διακατείχε αυτούς που την μετέφεραν.

Β

Πού νοσηλεύθηκε η Αγία Φιλοθέη το 5μηνο πριν την θανά της;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο Μετόχι Καλογρέζας.

Σε ποιο σημείο του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν γνωρίζουμε ακριβώς. Αρχικά μπορεί να νοσηλεύθηκε κρυβόμενη στα υπόγεια κάτω από την εκκλησία, στην αρχή της σήραγγας. Ίσως και στην έξοδο της σήραγγας για λίγο διάστημα, αν είχε πρωτομεταφερθεί εκεί. Η λογική λέει ότι στη συνέχεια νοσηλεύθηκε σε ένα από τα δωμάτια του περιτοιχισμένου συγκροτήματος του Μετοχίου διότι οι νοσηλευτικές ανάγκες και ο χειμώνας δεν επέτρεπαν κάτι διαφορετικό. Το να νοσηλευόταν στον υπόγειο χώρο κάτω από την εκκλησία είναι απίθανο, ίσως μόνο για λίγες ώρες, όταν υπήρχε φόβος από Τούρκους.

Γ

Πού ετάφη η Αγία Φιλοθέη μετά την κοίμηση της, στις 19 Φεβρουαρίου 1589 και μέχρι την ανακομιδή του λειψάνου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στο Μετόχι Καλογρέζας.

Σε ποιο σημείο του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν γνωρίζουμε. Ίσως να τοποθετήθηκε το σώμα της σε λάρνακα στην Κρύπτη, στη αρχή δηλαδή της σήραγγας, για τους λόγους που αναφέρθηκαν.

Αλλά και το να ετάφη στην έξοδο της σήραγγας, στη σημερινή θέση «Κρύπτη» του Δήμου Φιλοθέης, παρόλο που εξηγήσαμε ότι δεν δικαιολογείται από γεγονότα όπως η σύγκρουση των ντόπιων με τους Αθηναίους που ήλθαν και πήραν το σκήνωμα, ποιοι είμα-

στε εμείς, να βεβαιώσουμε *εκατό τοις εκατό* ότι αποκλείεται να είχε γίνει εκεί; Ίσως πάλι να ετάφη έξω από το Ιερό του Ναού του Μετοχίου, όπως συνηθίζεται για τους ηγουμένους των μοναστηριών. Όμως η λογική λέει ότι η εκδοχή αυτή περί ταφής, στο χώμα, όπως και η προηγούμενη, έχουν λιγότερες πιθανότητες από την πρώτη, γιατί η ανακομιδή έγινε «μετ' ενιαύσιον», δηλαδή σε ένα χρόνο μετά την θανά, όπως αναφέρει το αρχαιότερο συναξάρι της Αγίας, του 1775. Θα τολμούσαν να σκεφθούν να ενοχλήσουν το σώμα μιας τόσο μεγάλης προσωπικότητας χωρίς να παρέλθει η τριετία που απαιτείται για να απομείνουν τα οστά μόνα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Κρύπτη

Λογικό είναι τώρα, αναγνώστη, να αναφερθεί οποιαδήποτε άλλη πληροφορία είναι γνωστή για την κρύπτη, την υπόγεια σήραγγα που ξεκινά από το κεντρικό συγκρότημα της Μονής και καταλήγει στο διπλανό προάστιο, εφόσον υπάρχουν τόσες πιθανότητες να φιλοξένησε το νεκρό σώμα της Αγίας Φιλοθέης σε κάποιο σημείο της. Πολλώ μάλλον εφόσον το ιδιοκτησιακό καθεστώς του κεντρικού συγκροτήματος απαγορεύει να γίνει ανασκαφή και να βρεθεί η αρχή της κρύπτης.

Πρόσφατα συνέβη κάτι πράγματι απρόσμενο. Βρέθηκε άτομο που είχε βαδίσει σχεδόν το σύνολο της διαδρομής μέσα στην κρύπτη, και την περιέγραψε!

Πρόκειται για τον κ. Στέλιο Μουζάκη¹⁴, Πολιτικό Μηχανικό. Ο κ. Μουζάκης, στη αρχή της δεκαετίας του 1950 σαν πρόσκοπος στο Σύστημα Προσκόπων Φιλοθέης είχε βαδίσει με άλλα παιδιά την σήραγγα μπαίνοντας από την έξοδό της προς το εσωτερικό της. Χρησιμοποίησαν φακούς, και βάδισαν για μισή περίπου ώρα, οπότε έφθασαν περίπου στην αρχή

14. Στέλιος Μουζάκης, Πολιτ. Μηχανικός, οδός Δρυάδων 3, Ν. Ηράκλειο Αττικής.

της, (δηλαδή στο κεντρικό συγκρότημα του Μοναστηριού, στη σημερινή Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου).

Η σήραγγα ήταν αρχικά απότομα κατηφορική, για τον εισερχόμενο από την έξοδο. Στο βάθος αυτής της κατηφοριάς έστριβε ομαλά προς τα αριστερά, και άρχιζε μια ομαλή ανηφοριά που διευθυνόταν προς την αρχή της. Στο χαμηλότερο σημείο, εκεί που έστριβε αριστερά, υπήρχε δίπλα στο μονοπάτι ένα πηγάδι. Στο σημείο αυτό το μονοπάτι στένευε.

Τα προσκοπάκια δεν είχαν συναντήσει κανένα πρόβλημα αερισμού. Τα τοιχώματα δεν ήταν κτιστά, αλλά σκαμμένα στο βράχο. Επίσης δεν υπήρχαν μαυρίσματα από συχνά περάσματα πυρσών στα τοιχώματα, ούτε προβλήματα από υγρασία.

Όπως τελικά είπαν επιστήμονες που άκουσαν τα παραπάνω, η σήραγγα είναι ένα κατασκευαστικό επίτευγμα, εφόσον διέρχεται κάτω από δύο ποτάμια που συνεχώς ρέουν νερό, και δεν έχει προβλήματα υγρασίας. Και το πετυχαίνει αυτό, διότι υπάρχει στο χαμηλότερο σημείο της το πηγάδι, στο οποίο απορροφάται οποιαδήποτε εκροή νερού. Το πηγάδι, εξήγησαν ότι είναι ένα φυσικό φρέαρ αποστράγγισης, εφόσον ο υδροφόρος ορίζοντας είναι στα 31 μέτρα βάθος, ενώ η σήραγγα είναι προφανώς σκαμμένη σε ψηλότερο επίπεδο.

Λίγους μήνες μετά την εξερεύνηση των προσκόπων η έξοδος της σήραγγας κτίστηκε, για να μην μπει και κτυπήσει κανείς. Έτσι, δεν μπορούσε να μπει κανείς στο εσωτερικό της.

Μια τελευταία επαφή όμως με τον υπόγειο αυτό δρόμο διαφυγής έγινε μετά το 1960, όταν σκάφτηκε σε μεγάλο βάθος η οδός Καποδιστρίου για να τοποθετηθεί η αποχέτευσή της. Η εκσκαφή συνάντησε τη σήραγγα, και την έκοψε. Οι εργαλάβοι τσιμέντωσαν την τομή, και κουκούλωσαν τα πάντα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΠΟΥ ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ ΠΟΛΥ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΤΕΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
Κ. Κ. ΔΗΜΑΡΧΟΥΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΚΑΙ
ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ, ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙ-
ΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΟΥ 2004

Αυτά, αναγνώστη, είναι τα μέχρι σήμερα γνωστά για το Μετόχι της Αγίας Φιλοθέης, το σμαράγδι της Βόρειας περιοχής της Αττικής, από το οποίο πήραν το όνομά του ο Περισσός και η συνοικία Καλογρέζα της Νέας Ιωνίας γιατί ανήκε στα περιβόλια του, το Ολυμπιακό Στάδιο Αμαρουσίου ή «Καλογρέζας» για τον ίδιο λόγο, η συνοικία Αγία Φιλοθέη του Δήμου Αμαρουσίου όπου βρίσκονται τα ερείπια του κτιριακού συγκροτήματος της μονής με το Ναό της, και ο Δήμος Φιλοθέης, γιατί κατέχει την έξοδο της Κρύπτης που επικοινωνεί με το κεντρικό κτιριακό συγκρότημα.

Ελπίζουμε τα στοιχεία αυτά να γίνουν γνωστά σε όλους τους κατοίκους των περιοχών που αναφέρθηκαν, και τους εκπροσώπους τους. Να λάβουν θέση οι εκπρόσωποι τους αυτοί, καθώς και οι άνθρωποι των γραμμάτων, και οι άνθρωποι που αγαπούν την παράδοση και την ιστορία που ζουν στις περιοχές αυτές. Μόνο έτσι υπάρχει ελπίδα να τιμηθεί το άξιο παρελθόν.

Γιατί τη στιγμή τούτη, το κεντρικό κτιριακό συγκρότημα της Μονής της Αγίας Φιλοθέης «Μετόχι Καλογρέζας», 2

στρέμματα στη συνοικία Αγία Φιλοθέη Αμαρουσίου, είναι υπό ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Δυστυχώς, η Διοίκηση έχει καθυστερήσει πάρα πολύ την απαλλοτρίωση τους, την οποία έχει ήδη κηρύξει δύο φορές, και είναι φυσικό να ρημάζουν τα ερείπια της Μονής, αφού απαγορεύεται να τα αγγίξει κανείς.

Η παρούσα έκδοση αφιερώνεται στην προσπάθεια συλλογής χρημάτων για αποζημίωση των ιδιοκτητών. Αν πάλι τελεσφορήσει η χρονίζουσα απαλλοτρίωση, το συγκεντρωμένο χρηματικό ποσό θα διατεθεί στις εργασίες ανασκαφών, στην επισκευή του Ναού, και στην αναπαλαίωση των κτισμάτων.

ΕΚΔΟΣΗ: ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
(Ν. Π. Ι. Δ. αρ. Αποφ. Πρωτοδικείου 248/1992)

Η συρραφή του κειμένου, που τα επιφανέστερα μέρη του είναι αποσπάσματα ξένων βιβλίων, αρχείων κ.λπ., έγινε από μέλη του Δ.Σ. Θα ήταν άκομψο να ονομαστεί *συγγραφή* γιατί θα βάζαμε τους αγνώστες στον πειρασμό να υποδείξουν πλήθος λέξεων και φράσεων που θα μπορούσαν να βελτιωθούν.

